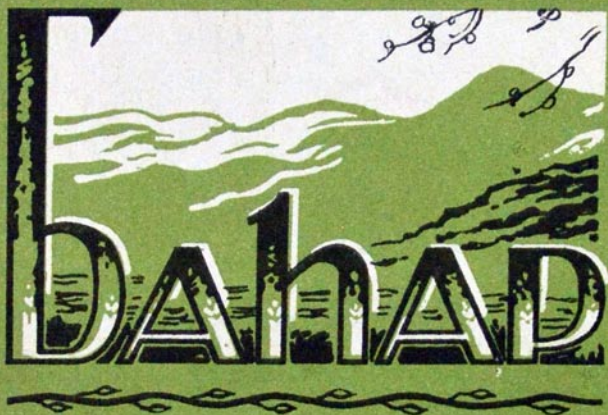

Б. ВАҲАБЗАДЭ

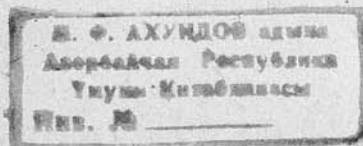
БАКЪ • УШАГКӨНЧНӨШР • 1950

БƏХТИЯР ВАҲАБЗАДƏ

894.362-93
В 27.

Б А Һ А Р

89-244

Азәрбайҗан
Ушаг вә Кәңчләр Әдәбийяты Нәшрийяты
Бақы — 1950

РЭНБЭРИМИ КӨРЭЙДИМ

Бу күн бөйүк нэвэслэ
Динлэйирик дэрсэ биз,
Сталиндэн данышыр
Бизэ мүэллимэмиз.

—Севимли рэнбэрими
Нечүн көрмэйим?—дейэ
Бирдөн дуруб учадан
Дедим мүэллимэйэ:

— Мэн көрмэк истэйирэм,
Мүэллимэ, рэнбэри.
Бу мэним дилэйимдир
Хейли замандан бэри.—

Мүэллимэ күлэрэк
Деди:—Нэ вар ки, бунда!
Сэн ки, ону көрүрсэн
А гузум, һэр бир анда.

Онун зэхмэти вардыр
Һэм сэндэ, һэм дә мэндэ.
Эмэлини көрүрсэн
Өзүнү көрмэсэн дә.

Рәһбәрин гайғысыйла
Сән етирсән камала.
Сәнин хошбәхт күнләрин
Сталиндир, ай бала!

Бах, бу синиф, бу мәктәб,
Бүтүн элм очаглары,
Юрдуmuzун сәфалы
Бағчалары, бағлары,
Сәнин янагларында
Ачылан күл-чичәкләр,
Һәгигәтә чеврилән
Дүнәнки хош диләкләр
О бөйүк сәнәткарын
Әмәлләридир, гузум!
Бунлар «рәһбәр өзүдүр»
Десәк, еридир, гузум!

Рәһбәрин гайғысыйла
Сән етирсән камала,
Сәнин хошбәхт күнләрин
Сталиндир, ай бала!

Бу хошбәхт күнләрини
Севмәк илә үрәкдән
Көрүрсән һәр бир заман
Рәһбәрини демәк сән.

МӘНИМ СӘСИМ

— Салам!
— Салам!
— Сәс вердинми?
— Бәли, вердим күнәш кими
Бир ләкәсиз, саф вичдана өз сәсими.
Мәним сәсим! Бу сәс илә
марагланыр бу күн аләм,
Мәним бу хош күнләримә
көз тикибдир бүтүн аләм.
Нәғмә кими аһәнк тутур
бу бир сәсә бизим дөвран.
Өз сәсинин чавабыны,
мә'насыны көрүр инсан.
Мәним сәсим бәнзәр чошан
дәрянын бир гәтрәсинә.
Мән дә гатдым өз сәсими
милйонларын кур сәсинә.
Мәним сәсим! Мәним сәсим,
тәкчә мәним дейил бу сәс.
Бир тәкнәдән чөрәк ейән,
бир булагдан ичән һәр кәс
Айры мәгсәд күдәрми һеч?
һәр үрәкдә вурур бир сим.
Мәним сәсим! Мәним сәсим

Бир эмелин, бир арзунун
милйон гэлбдэ бир сәсидир,
Ону гучан һагга гаршы
бир разылыг төһфәсидир.
Юрдумузун севинчини
өз гэлбимдә дуя-дуя
Сәс вермәкчүн дүнән, достум,
янашанда мән гутуя
Аләм мәним көзләримдә
ачылды бир чичәк кими.
Онун биллур чамалында
көрән заман өз бәхtimi
Гэлбим вурду; мән эшитдим
о дейирди:—Яша рәһбәр!
Көзләриндән ахан нурдан
талеимә доғду сәһәр,
Чичәкләнди әмәл, арзу
чичәкләнди ана вәтән.
Кечирдийим бирчә анлыг
бу һалымда сандым ки, мән
Көзләримдә севинч нуру
бир гәринә өмүр сүрдүм.
О вахт нәш'ә көйләриндә
ганад ачыб мән сүзүрдүм.
Санки тәзә доғулурам
чатыб ени бир шәрәфә
Пәнаһымыз Сталинә
сәс верәндә мән һәр дәфә.

ОКТЯБР БАЙРАМЫ

Кәл, әзиз байрам,
Көрүшәк енә,
Күл-чичәк сәпим
Гәдәмләринә.

Бөйүкдүр адын,
Бөйүкдүр шанын,
Сәнсэн бағбаны
Һәр күлүстанын.

Кәл, кәл, әзиз күн!
Көнлүмү диндир.
Юрдумда күлән
Баһар сәниндир.

Гәмсиз сүрүлән
Бу чағлар сәнин,
Һәр күлән үздә
Әксин вар сәнин.

ИЛҲАМ ЧЫРАҒЫ

Артыг чохдан бағланмышдыр
эвчийэзин гапылары,
Бир балача чыраг яныр
миз үстүндө кечэ яры.
Намы ятмыш эвдэ, анчаг
Ятмамышдыр дайэсилэ
гыврым телли көрпө ушаг.
— Дайэчийим, сөйлө көрөк
сонра, сонра нэ олду бэс?
— Нэ олачаг... Балыгчынын
һәр зәһмәти кетди әбәс:
Гызыл балыг гәзәбләнди,
Көзләринә булут энди.
Чошду дәниз далғалары
Бир дэ дөнүб шылтаг гары
Дахмададыр көрдү енә,
Гаршысында сыныг тәкнә.—
Көрпәчийин көзләриндә
мә'наланды кечэ яры
Учуг кома, сыныг тәкнә,
әл чәнәдә ағлар гары.
О бунлары өз көзүйлө
көрүр кими олду. Бу дәм
Көзләриндә каһ ачылды,
каһ гаралды һаман аләм.

Көрдүкләри үрәйинә
бир кәдәрли из бурахды.
Әсди гәлби, үрпдү түкү,
көзләриндән яшлар ахды.
Нағыл сирли ганадында
өз гойнуна алды ону.
О, чырағын дөврәсиндә
чанландырды дуйғусуну.
Кечә кечир, ята билмир
бизим көрпә сәһәрәдәк.
Онун хәял аләминдә
гопур туфан, әсир күләк.
Чәкилмәйир көз өнүндән
дәнизин сәрт далғалары,
Учуг кома, сыныг тәкнә,
о кәдәрли, ағлар гары.

Динләйәрәк дайәсинин
һәзин, титрәк, хош сәсини
О беләчә кечирәрди
о заман һәр кечәсини.
Аловланан о чыраг да
она бахыб күлүмсәрди.
Бу кичичик тәбәссүмдә
азаларды санки дәрди.
Саатларла көзләрини
тикиб онун аловуна
О өзүнү бағлаярды
тилсимләрин чиловуна.
Чырағын хош лайласыны
о дуйдугча дәрин-дәрин
Эшидәрди фәрядыны
мә'сум, языг бир дилбәрин.
Дивләр ону әсир этмиш,
о «яр» дейиб сызылдайыр,

Нәгмәсиндә онсуз кечән
күнләрини бир-бир сайыр.
Бә'зән онун аловунда
дара дүшән аһу кими
Чырпынарды «яр, яр» дейән
Русланларын одлу гәлби.
О аловда көзәрәрди
бә'зән шахта, бә'зән баһар.
Бә'зән онун дөврәсинә
доланарды әждаһалар.
Әшитдикчә нағыллары
о дуярды халг руһуну.
Дуйдуғу һәр халг кәдәри
инләдәрди гәлбән ону.

Артыг көрпә бөйүмүшдүр,
кағызлары яра-яра
Гәлбиндәки дәрдли изләр
бу күн дөнүр мисралара.
Гаршысында һаман чыраг,
о, кечәләр ятмаяраг
Языр-языр сәһәрәдәк,
Сәһәр исә яздыглары
додагларда ачыр чичәк.

Сәнәтилә чанландырыб
һәр мүгәддәс арзусуну
О учалтды өз халгыны,
һәм учалтды халгы ону.
Чох-чох бөйүк уstadлара
о дәрс верди, зәфәр чалды;
Чүнки халгын чийәрилә
нәфәс алыб о учалды.
Яндырараг гаршысында
енә һаман о чырағы

Дүшүнүркән көз өнүнә
кәлир өмрүн өтән чағы.
О чырағын аловунда
көзәрир бир одлу үрәк.
Дайәсилә кечирдийи
хатирәләр пәрванәтәк
Һей доланыр бу чырағын
дөврәсинә яна-яна,
Енә санки әфсанәләр
нағл әйләйир дайә она.
Гулағында чинкилдәйир
дайәсинин һәзин сәси,
Онун илһам чырағыдыр
һәр нағылы, әфсанәси.

БИЗИМ СЭННЭ

(Әзизбәйов адына Азәрбайҗан Дөвләт Драм Театрының
75 иллийи мүнәсибәтилә)

Тамашанын сон пәрдәси...
Һәр бахышда бир суал вар.
Салон сакит... фәгәт һәрдән
кәлир кәсик һычгырыглар.
Сәһнәдәки әһтираслар
булут кими тоггушанда
Һәр үрәкдә шимшәк чахыр,
көз яшарыр бирчә анда.
Сәһнәдәки гәһрәманын
атәш яғыр көзләриндән,
Әлиндәки ганлы бычаг
алов тутур сөзләриндән.
«Мән һәгигәт ахтарырам»
дейә фәряд гопарыр о,
Үрәкләри фәлакәтләр
дүнясына апарыр о.
Пәрдә дүшүр, салон галхыр,
чыхыр чөлә һамы бир-бир,
Нә данышан, нә күлән вар,
башлар ерә тикилмишдир.
Бир ан әввәл олмуш онлар
башга дөврә, күнә һәмдәм.

Мәхмәр пәрдә архасындан
о көрүнән сиррли аләм
Итән гара әсрләри
чанландырмыш бурда бизә,
О аләмин дәһшәтиндән
янғы дүшмүш гәлбимизә.
Бурда халгын бөйүк гәлби
дөйүнмүшдүр заман-заман,
Бирчә кечә бу сәһнәнин
әсрарына гәлбән далан
Күнләр илә сәһнәдәки
о аләмлә нәфәс алыр,
О аләмин гүдрәтилә
гәлби көйә ганад чалыр.

Бир айнадыр бизим сәһнә,
бир айнадыр әзәл башдан,
Халгымызын һәятыны
әкс этмишдир һәр бир заман.
Чох вахт бурда галдырылмыш
һәгигәтин пияләси,
Һей сүзүлмүш һәр үрәйә
һәр кечә мин һагг шө'ләси.
Бу тәрбийә очағынын
даим янар аловундан
Ибрәт дәрси көтүрмүшдүр,
ибрәт дәрси халгым ондан.
Бу пак сәнәт аловундан
үрәкләрә доғмуш сәһәр,
Бә'зи чиркин үрәкләрдә
юва салан бәд әмәлләр
Бу сәһнәнин гүдрәтилә
көз яшына дөнүб ахмыш.
Бу гүдрәтә, бу һикмәтә
бу мә'ная даим алгыш!

Мән дә, достлар, эзэл күндән
ашигийәм бу гүдрәтин,
Мән бурада һисс этмишәм
мә'насыны мәнәббәтин.
Мән бурая, бу сәһнәйә
өз көнлүмү бағламышам,
Мән бурада бә'зән күлмүш,
бә'зән дә ки, ағламышам.
Мән бурада эшитмишәм
кечмишләрин аһ сәсини,
Мин залымын ган һөкмүнү,
мин мәзлумун наләсини.
Бурда дуйдум, һисс эләдим
элин бөйүк гүдрәтини,
Илк дәфә мән бурда көрдүм
рәһбәримин сурәтини.
Дүнәнки һәрб күнүндә дә
савашанда ана торпаг
О дәншәтли чәбһәләри
мән бурада көрдүм анчаг.
Бурда көрдүм вәтән үчүн
о төкүлән ал ганлары,
Бурда көрдүм эл йолунда
чандан кечән асланлары.
Мән бу күн дә бу сәһнәдә
көрүшүрәм күлә-күлә
Ахшам, сәһәр гуран, тикән
ярадычы әрләр илә.
Бунлар бөйүк әмәлләрлә
саламлайыр илк баһары,
О һәгигәт ахтаранын
ярадычы өвладлары
Гурдуглары илк һәгигәт
дүнясында пәрвазланыр,
Мәним көнлүм бу әрләрин
арзусуйла даим яныр.

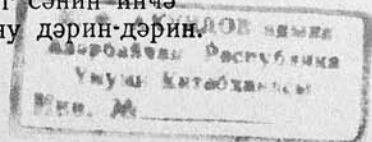
Мән бу күн дә бу сәһнәдә
сейр әдирәм һей онлары—
Мәнимлә әл-әлә вериб
ени дүня гуранлары.
Ени дүня! Ени дүня!
Доғуларсан сән бу күндән!
Сәнин бөйүк тәнтәнәни
бу сәһнәдә көрәйдим мән.

СЭНСИЗ ДЭ ЯШАДАР БУ ДАҒЛАР СЭНИ

(Бөйүк бәстәкарымыз Үзейир Һачыбәйовун
вәфаты мүнәсибәтилә)

Азәрбайчан дағларындан
эсэн хәфиф күләкләр,
Яз күнүндә бағ-бағчада
пычылдашан чичәкләр,
Яйлагдакы хан чобанын
түтәйинин нәғмәси,
Гузуларын «ана» дейән
яныглы мәләр сәси,
Бизим доғма яйлағларда
хышылдаян көй чәмән,
Пайыз күнү хәзан вуруб
йол үстүнә төкүлән
Хәзәлләрин хышылтысы,
кол-косун тәрпәнмәси,
Бизим кениш зәмиләрин
каһ галхыб, каһ әнмәси.
Үфүгләрдән галхыб күлән
хош нәфәси сәһәрин,
Ятағына сығышмаян
бизим дәли Хәзәрин
Нәрилдәйиб көһлән кими
бирдән шаһа галхмасы,

Көй үзүндә бәрг вуран
илдырымын чахмасы,
Гаялардан төкүлән су,
дүзәнләрдән ахан чай,
Бир дилбәрин архасынча
далғаланан калағай,
Ағчабәди бағларында
өтән инчә гуш сәси,
Кечә вахты гаггылдашан
дурналарын нәғмәси,
Гырговулун аяг сәси,
чейранын хош бахышы,
Юрдумузун күллү язы,
гарлы, бузлу, сәрт гышы,
Өтән гара күнләрдәки
Мәчнунларын фәряды,
Элин гәлбдә сахладығы
һәр бир бөйүк мурады,
Бабәкләрин эзәмәти,
Короғлунун Гыраты,
Халгымызын горху билмәз
гәһрәмәнлыг һәяты,
Дөйүш күнү һәзиләрин
гопардығы нә'рәләр,
Ордумузун гәләбәси,
о шанлы мәнзәрәләр,
Бу күнкү хош һәятымыз,
юрдумузун гүдрәти,
Гәм билмәйән элларимин
әбәди сәадәти
Сәнин инчә рубабынын
анасыдыр, анасы,
Азәрбайчан тәбиәти
илһамынын маясы.
Биз дукоруг сәнин-инчә
руһуну дәрин-дәрин.

Халгымызын үрөйиндөн
ахараг нэгмэлэрин
Севинчийлэ күлмүш, онун
кэдэрилэ агламыш.
Достум! Ким ки, өз гэлбини
эл гэлбинэ багламыш
О өлмээдир... хеч солармы
бир чичэк эл бағында?
Нэгмэлэрин күл ачмышдыр
эллэрин додағында.
«Гэлбдэн чыхан гэлбэ ятар»
демиш бизим бабалар.
Дағлардакы о гарышыг
о низамсыз сэдалар
Сэнин одлу үрөйиндөн
нэгмэ олуб сүзүлмүш,
Санки көйдө учан дурна
гатарлара дүзүлмүш.
О нэгмэлэр енэ дөнмүш
өз эввэлки еринэ.
Будур, будур даг дөшүндэ
ней чалыр чобан енэ.
Динлэйирэм, о үрөкдөн
чалыр «сэнсиз»и инди.
Бирчэ анда гушлар өтдү...
ерлэрэ нур элэнди.
Санки о нэгмэдэн ахды бу сэслэр:
«Тэбиэт нэр янда адыны сэслэр,
Алгышлайыр ахар булаглар сэни,
Сэнсиз дэ яшадар бу дағлар сэни».

БӨЙҮК СЭНЭТ

Кечэ кечмиш, дилсиз отаг...
чан чэкишир һэят бурда.
Сүкунэтин пәнчэсиндэ
мүркүлэйир диварлар да...
Миз үстүндэ яныр бир шам,
титрэдикчэ шөлөлэри
Сәпиб зәррин теллэрини
о бөзэйир нурла ери.
Диз чөкэрэк миз далында
отурмушдур бир ихтияр.
Онун далғын көркөминдэ
мэн дуярам нэ һикмэт вар.
Дүм-ағ башы эллэринин
арасында. О дүшүнүр...
Нэзәриндэ бүтүн аләм
кичилэрэк хечэ дөнүр.
Дэрдли һэят йолларыдыр
алнындакы гырышлары.
Чөһрәсиндэ булут ойнар,
пәришандыр бахышлары.
О яздыгча арам-арам
элиндэки гэлэм сызлар.
Бир-бир долур гаршысында
сәпәләнмиш ағ кағызлар.
О кағызлар үзәриндэ
мә'на күлү ачыр чичэк.

Көрән бөйүк бир үмманмы
о синәдә чырпан үрәк?
Өзү гоча олса белә
гәлби гоча дейил әсла!
«Хәмсә»нин сон вараглары
язылыр мин әһтирасла.
Инчә һиссләр, дуйғулардыр
мүрәккәбә дөнүб ахан,
Варагларын үзәриндә
силинемәз бир из бурахан.
Бәли, онлар силинемәздир!
силинемәздир гәлб көһәри.
Силинәрми көй үзүндән
әбәдиййәт шәфәгләри?
Сән еничә доғулурсан,
бөйүк шаир, һәр бир янда,
Һәр бир кәсин көзләрилә
һәр бир дәфә охунанда.
Сән тәзәсэн, көһнәләрми
һәр ил кәлән ени баһар?
Һәр ил ени бир зөвг илә
инсан оғлу сәни дуяр.

Кечә кечмиш, сән язырсан,
мән бахырам дар комана.
Көзләrimi кәздирирәм
мин марагла дөрд бир яна.
Ярашармы гәлби хәзнә
бир шаирә бу йохсуллуғ?
Бир кичик миз, бир гәләмдан
бу әһтияч нәдир? Йох, йох!
О мөһтәшәм харигәләр
о дастанлар, достум, будур,
Бу масанын үзәриндә
ярадылды, йохсулмудур?

Йох, йох, әсла! О бир көвһәр
тештидир, көр онда нә вар.
Гылынч, мызраг әлләриндә
о һейбәтли гәһрәманлар,
Чох кечәләр доланмышдыр
бу масанын дөврәсинә.
Торпаг галхмыш юхусундан
топпузларын кур сәсинә.
Бурда, бурда ярадылмыш
әсрләрин ядикары.
Данылырмы гафил үрәк
бу бол, зәнкин көнүл вары.
Бах бу әвдә ярадылды
өлмәз, чанлы о сәһнәләр.
Ибрәт дәрси, һүнәр шөвгү,
эшг афәти, нәләр, нәләр...
Унудармы бәшәриййәт
һәр вахт күлкун ал сәһәри,
Бу даһинин яратдығы
унудулмаз лөвһәләри:
...Харабалыг үзәриндә
ики байгуш әдир сөһбәт,
Нуширәван бу сөһбәтин
тә'сириндән алыр ибрәт.
Өз әксини о көрүнчә
бу сәнәтин айнасында
Мәһәббәтә, әдлә гаршы
рәғбәт доғур бу дәм онда.
...Бахыб сиррли әксә Ширин
биһуш олур гәшш әдәрәк.
Эшгин бирчә шимшәйилә
атәшләрдә яныр үрәк.
...Әйш-ишрәтә далан Бәһрам
Зөвг ичиндә заман-заман
Мәст олмушду. Айылынча
садә, йохсул бир чобандан

Өйрәнир өз дәвләтини
 доландырмаг гайдасыны.
 Эдаләтлә бир чәкилир
 бундан сонра ады-саны.
 ...Сачларында гушлар белә
 юва салмыш языг Мәчнун
 Биябанда «Лейли» дейә
 нәлә чәкир гәлби мәһзун.
 ...О чаһанкир Искәндәрин
 дизи үстә бөйүк Дара
 Чан вериркән көзләрини
 зилләйәрәк узаглара
 Деди:—Гәсдин тач чалмагса¹
 даян, фатех, даян бир ан!
 Гой мән өлүм, сонра, сонра
 тачы көтүр сән башымдан.
 Бу сәһнәләр!.. Бу сәһнәләр
 Дәһшәтлидир өзү гәдәр.
 Дүшүндүкчә инсан донур...
 Инди дейин йохсулмудур
 Сарайында һарын-һарын
 Зәр-зибалы султанларын
 Долашдыгы бу дар кома?
 Сәчдә гылыб о илһама
 «Сарая кәл» дейән заман
 О демишдир: «Мәним комам
 мөһтәшәмдир мин сарайдан.
 Қашанәләр, ханыманлар
 эдә билмәз ону әвәз».
 Искәндәрин тахт-тачына
 зийнәт верән бу әвчийәз,
 Сығышармы һеч бир ади
 падшаһын сарайына?
 Һәр дәрдинә шаһид олан
 бу комачыг хошдур она.

¹ Алмаг, гапмаг мә'насында ишләдилмишдир.

Бөйүк сәнәт! Әсрләрлә
 мә'на нуру сачыб яндын,
 Султанларын гаршысында
 күзкү кими сән даяндын.
 Һәр кәс көрүб өз әксини
 кәламындан алды ибрәт;
 Чүнки сәнин нәфәсиндә
 бир мә'на вар, бир мәһәббәт.
 Бөйүк сәнәт! Бөйүк сәнәт!
 гүдрәтиндә сахлыдыр сирр—
 Дүнялары гылынчына
 тапындыран о чаһанкир
 Камалынын гаршысында
 мәғлуб олду Нушабәнин.
 Бөйүк сәнәт! Көр бир нәләр
 яратмышдыр һөкмүн сәнин!
 Бир сәнәткар гәләминин
 гүдрәтилә Азәрбайчан
 Бөйүк дүня фатәһинә
 камалыйла ачды мейдан.
 Сән бир фәйз шәрбәтисән,
 аһ, нә дейим, нә дейим мән?
 Мә'наларын тә'сириндән
 әфсунланыр сәни ичән.
 Дуймаг истәр сәни башлар,
 биз һүснүнә вурулмушуг.
 Сән бир һикмәт сәмасысан
 биз орада учан гушуг.
 Өмрүмүзү сәрф әтсәк дә
 гуртарармы кениш фәзан?
 Минбир әср өтсә белә
 мә'на бағын көрмәз хәзан!
 Сән һәмишә әтирлисән,
 сөнмәз сәнин күл чамалын!
 Минбир әср өтсә енә
 габагдадыр истигбалын!!!

АҢ САЧЛАР

Эзэмәтли бир бинанын
гаршысындан һәр кечәндә
Даянырам... Мә'на долу
кизли бир һал доғур мәндә.
Бу бинанын сакитанә
дурушунда нә һикмәт вар?
Чохдур онун гаршысында
мәнтәк аяг сахлаянлар.
О мәктәбдир. О анадыр,
о шуурлар чырағыдыр,
Дүнялары дәйишдирән
пак әмәлләр очағыдыр.
Һәр дашында, кәрпичиндә
мәним минбир хатирәм вар.
Буну анчаг дуя биләр
бу һисс илә яшаянлар.
Мән баягдан һейкәл кими
даянмышам өз еримдә,
О гайғысыз ушагылым
кәлиб дурур көзләримдә.
Бир заманлар охудугум
синфә бахыр, бахырам мән,
О мә'налы хатирәләр
баш галдырыр үрәймдән...

Аһ, бу синиф, мәним кими
нечәсинә һәмдәм олмуш!
Һәр бучағы ядымдадыр,
ким дейир ки, унудулмуш?!
О лөвһәнин гаршысында
даянараг арам-арам
Азмы әзбәр шеир дейиб
өз-өзүмдән хошланмышам?!
«Ай һавада учан дурна,
Бизи гоюб гачан дурна...»
Инди белә, бир айрылыг
мәгамында инләйәрәк
Чинкилдәйир гулағымда
бу мисралар мусигитәк...
Кимсә бу дәм бойланараг
бахыр ачыг пәнчәрәдән.
Таныйрам ону, достлар,
о ағ сачлы гадыны мән.
Бахыб мәчһул бир нөгтәйә
хәяламы о далмышдыр?
Аһ, о мәним мүрәббийәм!
нә гәдәр дә гочалмышдыр!
О ки, онда чаван иди,
инди белә о чаванлыг
Итмәмишдир. Кәлин, достлар,
биз дүшүнәк бирчә анлыг.
Онун әзиз чаванлығы
йохдурса да бу күн онда
О яшайыр мәним кими
йүз чаванын камалында.
Мән ганадсыз бир гуш идим,
ачды мәним ганадымы.
Язмағы да о өйрәтди
мәнә, достлар, өз адымы.
Она «бир аз динчәл» дейә
янашанда, унутмарам

О һәмишә бу сөzlәри
пычылдарды арам-арам:
«Һәр бағбанын өз әкдийи
ағачындан едийи бар
Она бүтүн зәһмәтинин
ачысыны унутдулар».
О ағармыш сачлардаки
гүдсийәтин мә'насы вар,
О яздыгча әлиндәки
тәбаширдән гопаң тозлар
Ағартмышдыр сачларыны...
санки онлар гарлы гышдыр...
Хейир, мәним ағ күнүмчүн
онун сачы ағармышдыр.
Бу һагг ишә кетмиш онун
өмрүнүн дә чапан чағы.
Шәрәфлидир әл йолунда
гара сачын ағармағы!

МӘКТӘБДӘН АЙРЫЛАНДА

(Мәктәбдән истәһсалата кедән кәңчләрә)

Әлвида, әй анам мәктәб!
Әй өмрүмүн илк әзизи!
Өз борчуну вериб артыг
Сән һәята атдын бизи.

Инди, инди биз достлары
Дәзкахларда иш көзләйир,
Вәтән бизи бунун үчүн
Кечә-күндүз әзизләйир.

Алнымыздан ахан тәрләр
(Кәләчәйин сорағында)
Һәр дамласы чичәк кими
Ачсын вәтән торпағында.

Кәлин кедәк, кәлин, достлар,
Болдур элин һәр бир вары,
Кәл, кәл дейир бизә даим
Юрдун кениш гапылары.

Иш башында кечмәлидир
Бундан сонра күнләримиз.
Мәктәб бизи бирләшдирди,
Айрылырыг бу күндән биз.

Кедәк, кедәк артыг бизи
Дәзкахларда иш көзләйир,

Вәтән бизи бунун үчүн
Кечә күндүз эзизлэйир.

Хатирэләр ганадында
Дөнән заман кәнчлийә биз
Бу мәктәбдә бирләшәчәк
Енә бизим гәлбләримиз.

Кәлин, достлар, кәлин кедәк
Гаршымызда сөкүлүр дан.
Анчаг билин айрылмырыг
Биз мәктәбдән—анамыздан.

Әзәмәтлә сейр әдәчәк
О һәмишә бизи, достлар,
Она һәммин бу гүруру
Биздән габаг верәнләр вар.

Онун бөйүк гүруруну
Даим уча сахлаяг биз,
Биздән сонра кәләнләрә
Өрнәк олсун мәгсәдимиз.

Кәлин, достлар, кәлин кедәк
Гаршымызда ағарыр дан,
Анчаг билин айрылмырыг
Биз бу эзиз анамыздан.

Ахшам дүшүр... Үфүгләрдә
Әлван рәнкләр ашыб дашыр.
Бу кәләчәк әмәкчиләр
Мәктәбдән лап узаглашыр.

Бир арзуйла ганадланыр
Чаванларың маһны сәси
Бу арзудан шәфәгләнир
Мәктәбин һәр пәнчәрәси.

ИЛК ЧЫҒЫР

Яваш-яваш сөкүр дан,
Шәһәр галхыр юхудан.
Дарвазалар ачылыр,
Енә чыхыр йоллара
Зәһмәтин өвладлары.
Онлар ачыр илк чығыр

Тапдаяраг ахшамдан арамсыз яған гары.

Бир аз кечир... Онларын далынча чыхыр чөлә
Ушаглар сәһәр-сәһәр.
Ачылмыш чығырларла онлар да күлә-күлә
Мәктәбләрә кедирләр.

Кет, ай гузум, гәлбини хош зәһмәтә багла сән,
Ушаглыг һәятынын ән севимли чағыдыр.
Ачылмыш чығырларла бу күн дәрәсә кедирсән,
Сабаһ сән ачагагсан бу йолларда илк чығыр.

ГЫЗЫЛ МЕДАЛ.

(Орта мәктәби гызыл медалла гуртаран кәнчләре)

Бах, гузум, алдығын о гызыл медал,
Чичәкдир, дәрмисән зәһмәт бағындан.
Онун шәфәгиндә күлән истигбал
Сәни хошбәхтлийә апарыр һәр ан.

Һаггын вар, әзизим, һаггын вар, өйүн
Камалын чичәкләр ачан бу күндә.
Илләрлә җитәкләр үстә төкдүйүн
Көзүнүн нурудур яныр дөшүндә.

Һәят йолларына дүшмүсән артыг.
Җабаҗададыр бөйүк гәләбән сәнин.
Медалында янан о парлаг ишыг
Рәмзидир ишыглы кәләчәйинин.

МӘНИМ ДОСТЛАРЫМ

Мән өз чарпайымын баш тәрәфиндән
Асмышам достларла биркә шәклими.
Сейр әдиб һәсрәтлә һәр күн онлары
Чырпыныр, чырпыныр көнлүм гуш кими.

Мәни гынамайын, бу садә шәкил
Бу әвдә һәр шәйдән әзиздир мәнә.
Һәр она бахдыгча гонаг кедирәм
Өмрүмүн ән әзиз, хош илләринә.

Севимли, мөһрибан мөәллимләрим
Одур сыра илә башда дүзүлмүш,
Җимиси зилләмиш бахышларыны,
Җимиси гымышыб бир азча күлмүш.

Отурмуш достларым, дәрәс йолдашларым
Ашағы чәркәдә будур ян-яна,
Онлара бахдыгча дүшүнүрәм мән.
Бөйүк бир әләмдир бу һал дуяна.

Бәли, бу гайғысыз, бу шән ушаглар
Бир вахт бир синифдә охуярдлар.
Әшги, һәвәсләри, арзулары бир
Һәр шәйи бир көрүб бир дуюрдылар.

Онларын һәр бири чәкилиб инди
Җениш вәтәнимин бир кушәсинә.

Арзулар, диләкләр башга олса да
Бир мәгсәдә кедир һамысы енә.

Һәрдән көрүшәндә йолдашларымла
Мәктәб илләрини яд әдирик биз.
Бу ани сөһбәтдә мәктәб зәнкинин
Екнәсәг сәсини эшидирик биз.

Мәним ән мөһрибан чан сирдашымды
Бах бу ғырагдакы бу назик оғлан.
Һәмишә бир ердә һазырлашырдыг,
Гардаш биләрдиләр бизи чох заман.

Яманча севирди о, тәбиәти.
Яйларда дағларды онун мәскәни.
Инди агрономдур узаг бир кәнддә,
Һәрдән бир мәктубла яд әдир мәни.

Бу да чох чәлд иди, чох дирибашды,
Идман ойнамагды бунун пешәси.
Көнүллү ордуя язылды ахыр,
Кәлди дөйүшләрден бир заман сәси.

Бу исә, бу исә бүтүн өлкәдә
Инди ән танынмыш бир бәстәкардыр.
Ширин нәғмәләри дилләр әзбәри,
Өлкәмиздә бөйүк шөһрәти вардыр.

Эй мәним достларым, дәйишмиш бүтүн
Әввәлки зөвгүмүз, һиссимиз артыг.
Дүнән һәр шей үстә күсән, барышан
Ушаглар дейилик инди биз артыг.

Инди сиз нә гәдәр учалсаныз да
Мән демирәм һәр күн, бари бир кәрә
Бахыныз, бахыныз бу шәкилдәки
Башыныз үстдәки мұәллимләрә.

Биздән чох учадыр онларын ери.
Достларым, нә гәдәр учалсаг да биз
Һәр заман онларын шакирдләрийик
Сабаһ онлар кими гочалсаг да биз.

ЕНИДЭН МЭКТЭБЭ

Пайыз дүшүр... Солухур
Элван күллөр, чичөклөр.
Эсир багда-багчада
Сэрин-сэрин күлөклөр.

Будаглар үстө гушлар
Һэзин-Һэзин өтүшүр,
Ярпагларын үстүнө
Сары-сары хал дүшүр.

Ағ чадырлар йығылыр
Сакитләшир дағ, дәрә,
Санки бир көч башланыр
Көндлөрдөн шәһәрләрә.

Бағ арасы чығырла
Ушаглар сәһәр-сәһәр
Ени руһла, һәвәслә
Мәктәбләрә кедирләр.

Мәктәбләрин гапысы
Бу күн ачылыр енә
Дүшәркәлөрдөн дөнән
Ушагларын үзүнә.

Будур достлар көрүшүр
—Салам, һачан кәлмисән?
—Салам, салам, буна бах!
Нә яман көкәлмисән!
—Һардайдын!
—Дүшәркәдә.
—Бәс сән?
—Көнддә. Эһ пешәм
Бағчылыгды. Баһамдан
Чох шейләр өйрәнмишәм.

Мәктәб нә көзәлләшиб!
Дәйишибдир һәр шейи,
Парталардан, синифдән
Кәлир тәзә рәнк ийи.

Күзкү кими парлайыр
Дөшәмәләр, диварлар.
Доғрудан да һәр шейдә
Көзәл бир енилик вар.

Ушаглардан бириси
Бирдән кечиб ирәли
Тәзә тахта үстүнә
Языр: «Ени дәрс или».

Дахил олур мүәллим,
Башланыр илк дәрс бу күн.
Һамыда бир һәвәс вар.
Сон дәрсә чатмағ үчүн.

МЭКТЭБ ЙОЛЛАРЫ

А мектэб йоллары, мектэб йоллары!
Сизи бир ан белэ унутмадым мэн.
Көнлүм мин һәсрәтлә титрәйиб әсир
Һәр дәфә, һәр дәфә кечәндә сиздән.

Ушаглыг күнләрим дүшүр ядыма,
Мектәбә апарыр мени бу йоллар.
О көзәл күнләрдә һәр кичик аның
Севинчләрлә долү бир аләми вар!

Һәр күн ики дәфә кечирдим сиздән
Кәссә дә йолуму гар, боран, сазаг.
Кедишим йүнкүлдү, кәлишимдә мән
Һәр дәфә бир пиллә артырдым анчаг.

А мәним ушаглыг достум, һәмдәним!
Сән, билсән нә гәдәр мәнә әзизсән!
Һәр кичик дашынын үстүндән азы
Адлайыб кечмишәм минбир дәфә мән.

Камалым күн-күндән пәрвазланараг
Бүтүн каината ачырды ганад.
Элмин сиррләрини дуйдугча мәнә
Даһа да мәналы кәлирди һәят.

Ярараг кечмишәм сәнин үстүнү
Бүрүйән думаны, бүрүйән сиси,
Сәнсән өмрүм бою, һәятым бою
Кетдийим йолларын ән шәрәфлиси!

Инди нә дәрдим вар, нә дә бир гәним.
Ачылыб өмрүмүн гызыл баһары.
Мәни сәадәтә сиз апардыныз,
А мектәб йоллары, мектәб йоллары! •

КӨЗЭЛ ВЭТЭН

Дагларын вар гатар-гатар,
Дөшләриндә сүрү ятар.
Һарай салыб даға-даша
Көпүклү чай даша-даша
Ахар уча гаялардан.
Көзәллийә көнүл һейран.
Нә мә'налы ярандын сән,
Көзәл вәтән, көзәл вәтән!

Яғыш яғыр нарын-нарын
Үзәринә ярпагларын.
Ислананда сәһәр-сәһәр
Яшыл дүзләр, көй зәмиләр,
Хырда-хырда селләр ахыр,
Һәр тәрәфдә из бурахыр
Өтүб кечән яғыш сую.
Архлар кедир йоллар бою.
Бир аз сонра өтүр думан,
Күнәш чыхыр булутлардан,
Күлүмсәйир көй бир анда.
Ағарыр сел гуртаранда
Чай дашлары енә хал-хал,
Көзәл олур чөлдә бу һал.

Этирләнир чәмән, чайыр,
Көй үзүнү гучаглайыр
Кәмәр кими гөвси-гүзәһ.
Яваш-яваш әсдикчә мөһ
Ййылыр хош торпаг ийи
Бу мә'налы көзәллийи
Биз севирик әзәл күндән,
Көзәл вәтән, көзәл вәтән!

Явашча гаш гараланда,
Көй үзүнү чән аланда
Сых будаглар көлкәләнир.
Бир аз сонра дагдан энир
Чобан гардаш ағыр-ағыр,
Көзләриндән севинч яғыр.
Бу мәнзәрә бир мә'рәкә
Рәссам истәр буну чәкә.
Доғрудан нә севимлисән,
Көзәл вәтән, көзәл вәтән!

Тәбиәтдән ким һалыдыр
Гой дүшүнсүн дәрин-дәрин,
Һәр бириси бу сәсләрин
Бир мусиги тимсалыдыр.
Чағыр кәлсин бәстәкары,
О севәрәк илк баһары
Далсын чөлүн хош сәсинә,
Тәбиәтин нәғмәсинә.
Гәлбән сәнә вурғунам мән
Көзәл вәтән, көзәл вәтән!

БИЗИМ ЮРДУН

(нәгмә)

Гучагында күлүр дөвран,
Күлүр инсан, бизим юрдун.
Ахыр шәфгәт нуру һәр ан
Чамалындан бизим юрдун.

Вар әйниндә гызыл көйнәк.
Күлүр һүснү гызыл күлтәк.
Бүтүн аләм алыр өрнәк
Камалындан бизим юрдун.

Өтән бүлбүл, әсән рузкар
Дейир:—Азад олуб халглар,
Гучагында нә бир гәм вар,
Нә бир зиндан бизим юрдун.

Йох олмушдур гәмим, дәрдим,
Емир гүссә, кәдәр һеч ким,
Азад халгы нә хош даим
Сүрүр дөвран бизим юрдун.

ЯИ

Яз гуртарыр... Етишир
Ййын исти күнләри.
Күнәшин ал сачлары
Гыздырыр артыг ери.

Мейвәләр дә гызарыр
Бағчаларда истидән,
Чичәкләрлә бәзәйир
Палтарыны көй чәмән.

Чөлләрдә, тарлаларда
Башланыр иш, һәрәкәт.
Бу көзәл мәһсул айы
Бәрәкәтдир, бәрәкәт!

Сары бугда бичилир,
Таялара вурулур.
Һәр зәһмәткеш кәндлинин
Гәлби фәрәһлә долур.

Йол узуну сәсләнир
Арабалар, машынлар,
Қолхоз һәйәтләринә
Тахыл дашыйыр онлар.

Дәрс гуртарыр... Кәндләрә
Кәлир ени гонаглар—
Кедир көй яйлаглара
Шәһәрләрдән ушаглар.

ГЫШЫН СОН КҮНЛЭРИ

Гыш гуртарыр, ер чанланыр
Баһарын хош нәфәсилә,
Исиндикчә гара торпаг
Гар әрийир килә-килә.

Узаглардан илк баһара
Дейир «тез кәл, тез кәл» күнәш,
Шәһәрин ағ палтарыны
Союндурур көзәл күнәш.

Яваш-яваш чардаглардан
Чыхыр хырда сәрчәләр дә
Сон гоймагчүн гыш күнләри
Чәкдикләри ағыр дәрә.

Күн дәйдикчә исинәрәк
Чилвәләнир ганадлары.
Көзләйир мин интизарла
Бүтүн хилгәт илк баһары.

Һәлә ердә, ағачларда
Ишылдайыр гар улдузлар,
Яваш-яваш гопуб дүшгүр
Эвләр үстдә донан бузлар.

Сәрчәләрин аяглары
Кизилдәйиб титрәйәрәк
Гар үстүндә изләр ачыр
Кичик будаг шахәситәк.

Ағачдан гар, буз төкүлүр,
Сәпәләнир пара-пара
Сәрчәләрин ганадлары
Тохундугча будаглара.

Биз севирик өлкәмизин
Һәр фәслини, әзиз достлар.
Бизим элдә көзәл олур
Һәм гарлы гыш, һәм дә баһар.

ИФТИХАР

(Поэма)

I

Тәнәффүсдүр... Ойнашыб
Күлүр хошбәхт ушаглар,
Һәр биринин көзүндә
Севинч шөләси парлар.
Кичикләр дәстә-дәстә
Чөлдә яллы кедирләр,
Бөйүкләрсә кәзишиб
Ширин сөһбәт эдирләр.
Һәр кәс өз арзусундан
Өз ишиндән данышыр,
Бә'зиси дә дәрсләрин
Кедишиндән данышыр.
Бу вахт ағыллы Камран
Кечиб габаға бирдән
Дейир:—Һәр кәс данышсын
Нә эйләйибсә дүнән.
Бири дейир:—Көрдүйүм
Ишләрин йохдур саны.
Бири дейир:—Битирдим
Мән филан китабчаны.
Бири дейир:—Бағымда
Ағач әкдим мән дүнән.
Бири дейир:—Бир көзәл
Шәкил чәкдим мән дүнән.

Элә бу дәм Ифтихар
Эшидиб бу сөһбәти
Ришхәнд әтди, күлдү.
Онун бу хасиййәти
Бәлли иди һәр кәсә.
Һәмишә лағ эдәрди
Ушаглар һәр нә десә.
Мәктәбдә ән биликли
Саныб өзүнү анчаг
Өзүндән башгасыны
Танымазды «бу гочаг».
Ичи бош сүнбүл кими
Башыны дик тутарды.
Онун өз камалына
Бөйүк инамы варды.
Анчаг бир иш көрмәйиб
Гардашыны өйәрди,
Һәр белә сөһбәтләрдә
Гардашындан дейәрди.
Енә дә о учадан
Деди:—Күлүрәм сизә,
Сизин бөйүтдүйүнүз
Кичик ишләринизә.
Мәним гардашым енә
Тәзә бир маһны язмыш.
—Ифтихар, доғрудан да
Сәнин ағлын даязмыш!
—Нийә?
—Ондан сәнә нә?
Өйүнмә гардашынла,
Сән һәр заман фәхр элә
Өз ишин, өз башынла!—
Дейә Камран һирсләниб
Данлайыр өз достуну.
Лакин бу нәсипәтләр
Һеч дә айылтмыр ону.

— Намы билир ки, сәнин
 Гардашын бәстәкардыр.
 Өлкәмиздә доғрудан
 Бөйүк шөһрәти вардыр.
 Анчаг яхшы бил бунун
 Файдасы йохдур сәнә.
 Сән архалан һәр заман
 Ялныз өз дәрракәнә.
 Гой сәнә демәсинләр
 «Бәстәкарын гардашы»
 Бәстәкара десинләр
 «Ифтихарын гардашы».
 Мәним бу сөzlәrimi
 Сән бош әфсанә санма
 О сәнинлә танынсын,
 Сән онунла танынма.
 Кечә-күндүз тәр төкүб
 Чалыш чатасан буна.
 Ялныз зәһмәтлә чатар
 Инсан өз арзусуна.
 Гардашынын шөһрәти
 Өрнәк олсун сәнинчүн,
 Ярарлы бир адам ол
 Сән дә өз вәтәнинчүн.
 Инди зәһмәт чағыдыр,
 Артыг дейилик ушаг.
 Сәнин мәгсәдин олсун
 Ону керидә гоймаг. —
 Тә'сир этсә дә бир аз
 Бу сөzlәр Ифтихара,
 Дейир:—Сиз өзүнүзә
 Эйләйин ялныз чара.
 Мәнә нә вар ки, һәлә
 Чох да дейилдир яшым.
 Бирдә ки, габағымда
 Атам,анам гардашым.

— Өзкәйә умуд олмаг
 Бизим үчүн ярашмаз,
 Өзкәнин көмәйилә
 Инсан үчүн кар ашмаз.
 Гардашына күвәнмә
 Сән өзүнә күн газан.
 «Сағ көзүм сол көзүмә
 Мөһтач олмасын бир ан»,
 Бабаларын бу сөзү
 Сәнә бир байраг олсун,
 Өмрүнүн йолларыны
 Нурладан чыраг олсун.—
 Достунун сөzlәриндән
 Гәзәбләнир Ифтихар.
 Зәнк вурулур... долушур
 Синифләрә ушаглар.

II

Дүшүндүкчә дүшүнүр
 Ифтихар чох дәриндән.
 Тә'сирләнмиш яманча
 Камранын сөzlәриндән.
 Фикирләшир: «Нә олсун!
 Мән дә бир иш тутарам.
 Өләнәчән Камранла
 Дөйүшмәйә мән варам.
 О чох өйүр өзүнү
 Нейләйим инди бәс мән,
 Билдирим ки, дүняда
 Яшамырам әбәс мән?»
 Ифтихар бу фикирлә
 Гыврылды яна-яна.
 Бабасынын бағчасы
 Бирдән дүшдү ядына.

Деди:—Кедим бир көрүм
Нә һалдадыр кечән ил
Өз әлимлә әкдийим
О көзәл көрпә шитил.—
Бөйүк мараг ичиндә
Баға кәлди Ифтихар
Кәлиб көрдү әйнинә
Дон кейиниб ағачлар.
Ел әсдикчә һәр яна
Әтир сәпир чичәкләр,
Күлдән күлә учараг
Ойнашыр кәпәнәкләр,
Бағ арасы ахан су
Ҷан верәрәк торпаға
Дилиндә яз нәғмәси
Бир шәнлик верир баға.
Бүлбүлләр алгышлайыр
Баһарын бу чағыны,
Гызыл күл дә ортада
Яндырыб чырағыны
Шө'лә сачыр һәр яна.
Чөһрәси күлә-күлә...
Бирдән дурду. Өнүндә
Кечән ил өз әлилә
Әкдийи көрпә шитил,
Шимшәк чахды әлә бил.
Онун көзүндә бу дәм
Гаралды бүтүн аләм.
Арзусу бош хәялмыш!
Әкдийи кими галмыш,
Шитил бөйүмәмишдир.
Деди:—Аһ, бу нә ишдир?!
Ярпағы да йох һәлә!
Нәдән олмуш бу белә?—
Хейли хәялә далды,
Бир мүддәт белә галды.

Астача бир әл дәйир
Бирдән онун чийнинә.
—Көрпә гузум, нә олмуш
Фикирлисән сән енә?—
Дейиб, ону бабасы
Айырынча хәялдан
Үрәкләниб Ифтихар
Дейир:—Сөйлә, бабачан.
Нийә мәним шитилим
Көйәзмәйиб?.. Кечән ил
Әкмишдим ки, ону мән?
—Оғул бу, әбәс дейил.
Будур онун үстүнә
Көлкә салыб бу ағач.
—Нә олсун?—

Күлдү баба...

—Бу сирри кәл мәнә ач.
—Оғул, кечән ил буну,
Көлкәдә әкмәсәйдин
О да янындакытәк
Чичәкләнәрди йәгин.
Бу гайдадыр, а гузум,
Истәр гыш, истәрсә яз
Көлкәйә сығынанын
Өз көлкәси һеч олмаз.—
Сөз тутду Ифтихары
Дүшүндү дәрин-дәрин.
Дуйдугча мә'насыны
Бу мә'налы сөзләрин.
Фикирләшди: «Камран да
Дүз дейirmiш! О заман
Мән ону анламадым
Чох мәғрур олдуғумдан.
Бәли, демәк гардашым
Үстүмә көлкә салмыш,

Мөн кичилдикчә һәр күн
О анбаан учалмыш.
Бәсдир, бу көлкәликдә
Чыхмалыям даһа мән!»

КИТАБЫН ИЧИНДӘКИЛӘР

сәһ.

Рәһбәримн көрәйдим	3
Мәним сәсим	5
Октябр байрамы	7
Илһам чырағы	8
Бизим сәһнә	12
Сәнсиз дә яшадар бу дағлар сәһнә	16
Бөйүк сәнәт	19
Ағ сачлар	24
Мәктәбдән айрыланда	27
Илк чыгыр	29
Гызыл медал	30
Мәним достларым	31
Енидән мәктәб	34
Мәктәб йоллары	36
Кәзәл вәтән	38
Бизим юрдун	40
Яй	41
Гышын сон күнләри	42
Ифтихар	44

КИЧИК ЯШЛЫ УШАГЛАР УЧУН

Редактору: *О. Сарывәлли*

Чапна имзаланмыш 10/IV-1950. Чап листи 3,25. Нәшрийят листи 2.
ФГ 02683. Сифараш № 149. Тиражи 10.000.

Азәрбайжан ССР НС янында Полиграфия Сәнаи, Нәшрийят
ва Китаб Сатышы Ишләри Идарәсинин "Гызыл Шәрг"
мәтбәәси. Баки, Нәзми Асланов күчәси, 80.

Гиймәти 1 ман. 40 гөл.

894 200-93
Азф-244

Б. ВАГАБЗАДЕ

В Е С Н А

Азербайджанское
Издательство Детской и Юношеской Литературы
Баку—1950